

Μάρω Δούκα

Λογοτεχνία, Ιστορία και Πολιτική

Με αφορμή το νέο της μυθιστόρημα *Έλα να πούμε ψέματα*

ΓΡΑΦΕΙ: η Μαρία Καββαδία-Βοϊκλή

Κάθε καινούριο βιβλίο της Μάρως Δούκα είναι ένα λογοτεχνικό και ταυτόχρονα πολιτικό, θα μπορούσαμε να πούμε, γεγονός. Γιατί, σε αντίθεση με τους περισσότερους συναδέλφους της, είναι μια συγγραφέας που τόσο με τα βιβλία της όσο και με τα κείμενά της που δημοσιεύονται κατά καιρούς στον Τύπο και το Διαδίκτυο, καθώς και με τις συνεντεύξεις της, παρεμβαίνει δυναμικά στα πολιτικά δρώμενα. Και όχι μόνο με το λόγο, αλλά και με την πράξη.

Ενδεικτικό αυτής της «στάσης ζωής» που τη χαρακτηρίζει είναι το γεγονός ότι στις πρόσφατες δημοτικές εκλογές εκλέχτηκε δημοτική σύμβουλος στο δήμο της Αθήνας με το ψηφοδέλτιο του ΣΥΡΙΖΑ. Κι ως μη ξεχνάμε ότι στη διάρκεια της δικτατορίας, στα φοιτητικά της χρόνια, φυλακίστηκε για την αντιστασιακή της δράση.

Ως τολμηρή λογοτεχνική και πολιτική παρέμβαση θα μπορούσε να χαρακτηριστεί το νέο της μυθιστόρημα με τίτλο *Έλα να πούμε ψέματα* (Εκδόσεις Πατάκη), όπως και τα δύο προηγούμενα της τριλογίας με τον κοινό υπότιτλο *Στις γραμμές του μύθου και της Ιστορίας: Το Αθώο και φταίχτες* του 2004, που αναφέρεται στην ανταλλαγή των μουσουλμάνων της Κρήτης με τους Έλληνες της Μικράς Ασίας τη 10ετία του 1920, και το *Το δίκιο είναι ζόρικο* πολύ του 2010, που αναφέρεται στην Εθνική Αντίσταση 1941-1945 στην Κρήτη και τις ιδιαίτερες συνθήκες της απελευθέρωσης στα Χανιά. Η καινοτομία της τριλογίας αυτής -που καλύπτει τη Νεότερη Ιστορία της ιδιαίτερης πατρίδας της, της Κρήτης, και, κατά προέκταση, ολόκληρης της Ελλάδας, σε βάθος ενός αιώνα- έγκειται στο ότι εντάσσει στη λογοτεχνική ροή των μυθιστορημάτων της, σε μεγάλη έκταση και σχεδόν αυτούσια, ιστορικά ντοκουμέντα και μαρτυρίες για τις περιόδους και τα γεγονότα στα οποία αναφέρεται, τοποθετώντας τους φανταστικούς της ήρωες δίπλα σε πραγματικά ιστορικά πρόσωπα.

Στο *Έλα να πούμε ψέματα* οι μισές περίπου από τις 664 σελίδες του έχουν καθαρά μυθιστορηματική μορφή και καλύπτονται από τους εναλλασσόμενους εσωτερικούς μονολόγους των τεσσάρων βασικών ηρώων του μυθιστορήματος που, απ' όσο θυμάμαι, υπάρχουν και στα δύο προηγούμενα βιβλία της τριλογίας: τριών εξητάχρονων-δύο γυναικών και ενός άνδρα- και ενός τριαντάχρονου.

Σ' αυτούς τους καθαρά μυθιστορηματικούς μονολόγους παρεμβάλλονται: Η υποτιθέμενη μαρτυρία

ενός νεαρού ΕΠΟΝίτη την περίοδο της Κατοχής και μαχητή του Δημοκρατικού Στρατού στη διάρκεια του Εμφυλίου, και ένα σχέδιο βιογραφίας του Μπακούνιν.

Στο πλαίσιο αυτής της παρουσίασης θα αναφερθώ συνοπτικά στην καθεμιά από τις τρεις αυτές ενότητες, που είναι βέβαια διάσπαρτες σε ολόκληρο το βιβλίο, καθώς εναλλάσσονται στις σελίδες του.

Κατ' αρχήν οι μυθιστορηματικοί εσωτερικοί μονόλογοι των τεσσάρων κεντρικών ηρώων, έκτασης 350 περίπου σελίδων. Αν διαβάσει κάποιος μόνο αυτά τα κεφάλαια, παρακάμπτοντας τη μαρτυρία του ΕΠΟΝίτη και τη βιογραφία του Μπακούνιν, θα διαπιστώσει ότι διάβασε ένα αυτοτελές μυθιστόρημα, γραμμένο με τον υπαινικτικό τρόπο της Μάρως Δούκα, το οποίο διατρέχει τις κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις της μεταπολεμικής περιόδου, φτάνοντας μέχρι τα πρώτα χρόνια της πρόσφατης κρίσης, για την οποία διερευνά όλες τις εκδοχές τόσο για τα αίτια της όσο και για τις πιθανές διεξόδους της. Παραθέτω, ενδεικτικά, δύο από τις αναφορές της στην κρίση: Στη σελ. 18 Ηλεονόρα σκέφτεται: «Η μια μετά την άλλη οι αστοχίες, αλφαδιασμένα ένα-ένα τα ψέματα που θα τα βαφτίσουν όλα σχέδια διάσωσης».

Στη σελ. 51 ο Πανάρης επαναλαμβάνει στον εσωτερικό του μονόλογο μια συζήτησή του με μια φίλη του πολιτικό που υποστηρίζει την τρικομματική κυβέρνηση του 2012: «Εμείς εδώ θα υποδεχτούμε την Πρωτοχρονιά με τη μια αυτοκτονία μετά την άλλη, υπερβολές, με τους μαθητές να ζαλιζονται απ' την πείνα, μυθεύματα, με την ανεργία να καλπάζει και τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας στον κάλαθο των αχρήστων, παγκόσμιο φυσικό φαινόμενο, στακάτες και αδάκρυτες οι απαντήσεις σου Μαρία μου, διότι εσύ δεν είσαι λαϊκίστρια». Κι ερχόμαστε στη βιογραφία του Μπακούνιν.

Υποτίθεται πως είναι σημειώσεις του Πανάρη, που τις ξαναδιαβάζει 10ετίες μετά την αρχική καταγραφή τους. Πρόκειται για ένα συναρπαστικό ιστορικό και ταυτόχρονα φιλοσοφικό-πολιτικό δοκίμιο, αποτέλεσμα, προφανώς, εκτεταμένης έρευνας της Μ. Δ., με επίκεντρο τα νεανικά χρόνια του Ρώσου αναρχικού, στο οποίο διερευνά τα γεγονότα των 10ετιών 1840-1850 στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Ανάμεσα στα δεκάδες πρόσωπα που ζωντανεύουν στις 100 περίπου σελίδες του είναι και ο Κάρολος Μαρξ τον καιρό που έγραφε το Κομμουνιστικό Μανιφέστο.

Άφησα τελευταία τη «μαρτυρία» για

τον εμφύλιο στην Κρήτη, έκτασης 200 περίπου σελίδων, διάσπαρτων επίσης ανάμεσα στα κεφάλαια του βιβλίου, την οποία υποτίθεται ότι διαβάζει ο γιος του υποτιθέμενου συγγραφέας της, ο 30χρονος Ιδομενέας. Αποτέλεσμα, προφανώς, συστηματικής έρευνας από τη συγγραφέα όλων των δημοσιευμένων πηγών για τα γεγονότα στην Κρήτη την περίοδο 1945-1950 (πέντε βιβλία με αντίστοιχες μαρτυρίες και τα δημοσιεύματα του τοπικού Τύπου της εποχής), το λογοτεχνικό αυτό χρονικό μας δίνει μια πλήρη και εξαιρετικά ρεαλιστική εικόνα του εμφυλίου στην Κρήτη, με άμεση αναφορά στα πραγματικά πρόσωπα που πήραν μέρος στις συγκρούσεις κι απ' τις δύο πλευρές.

Η εξιστόρηση αυτή έχει μεγάλο ενδιαφέρον γιατί, εκτός των άλλων, ο εμφύλιος στην Κρήτη παρουσιάζει αρκετές ιδιαιτερότητες σε σχέση με τον εμφύλιο στην ηπειρωτική Ελλάδα, αλλά και στα άλλα νησιά. Θα αναφερθώ συνοπτικά σε δύο από αυτές: Κατ' αρχάς η Μάρω Δούκα ανατρέπει τον μύθο που έχει καταφέρει να επιβάλει ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης ότι με δική του δήθεν παρέμβαση δεν έγινε εμφύλιος στην Κρήτη.

Στην εξιστόρηση επισημαίνονται επίσης οι οξυτάτες εσωτερικές αντιθέσεις της Αριστεράς αυτή την περίοδο, όπως αυτές ανάμεσα στους κομματικούς και τους

αντιστασιακούς, ανάμεσα στους καπεταναίους, οι τοπικές αντιθέσεις ανάμεσα στους αντάρτες των διάφορων περιοχών, ακόμη και αυτές που οφείλονταν σε οικογενειακές βεντέτες. Όπως σημειώνει η συγγραφέας, οι αντιθέσεις αυτές δεν επέτρεψαν τη δημιουργία ενιαίου αρχηγείου του Δημοκρατικού Στρατού στην Κρήτη, που θα συντόνιζε τις επιχειρήσεις του σε ολόκληρο το νησί, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα στους αντιπάλους του να το βρίσκουν κατακεραματισμένο και να το πετσοκόβουν. Θα κλείσω αυτή τη σύντομη αναφορά στη «μαρτυρία» για τον εμφύλιο στην Κρήτη, με την τελευταία

της παράγραφο που δίνει απάντηση στη φράση που επέβαλε εδώ και 30 χρόνια ο Χρόνης Μίσσιος με το βιβλίο του με τίτλο *Καλά εσύ σκοτώθηκες κωρίς*. Γράφει λοιπόν, μετά την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού το 1989, ο νεαρός ΕΠΟΝίτης του 1940 και μαχητής του Δημοκρατικού Στρατού: «Κι εδώ σε χαιρετώ, Ιδομενέα, παιδί μου. Όχι με το επίβουλο ευτυχώς που χάσαμε τότε τον πόλεμο, αλλά με το ανυστερόβουλο δυστυχώς που συρθήκαμε και τον αρχίσαμε...» (σ. 637). Ίσως κάποιος να αναρωτηθεί: Ποιος είναι ο λόγος της παρεμβολής στο μυθιστόρημα της Μ. Δ., τόσο της βιογραφίας του Μπακούνιν όσο και της «μαρτυρίας» του αντάρτη;

Νομίζω ότι τα δύο αυτά κείμενα συνδέονται πολλά με τις σύγχρονες συνθήκες στις οποίες ζουν οι μυθοπλασμένοι ήρωές της. Βοηθούν στο να δει ο αναγνώστης το σήμερα πιο ολοκληρωμένα, στην εξάρτησή του από τις προηγούμενες ιστορικές φάσεις.

Θα τελειώσω με τον τίτλο του βιβλίου, που είναι στίχος από ένα σατιρικό αποκριάτικο τραγούδι. Πρόκειται, προφανώς, για σχήμα οξύμωρο καθώς στις σελίδες του βρίσκουμε πολλές αλήθειες. Βάλτε στο πρόγραμμά σας το διάβασμα και των τριών βιβλίων της τριλογίας της Μάρως Δούκα. Αποτελούν την αποτύπωση της εθνικής μας συνείδησης.